

НАУКОВІ СТАТТІ

Соціально-економічні проблеми Донбасу

А.І. Кабанов,

доктор економічних наук

Ю.З. Драчук,

кандидат технічних наук

О.М. Єременко,

кандидат економічних наук,

Інститут економіки промисловості НАН України, м. Донецьк

РОЛЬ ДЕРЖАВИ ТА РИНКОВИХ МЕХАНІЗМІВ У ЗДІЙСНЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВУГІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Основою прискорення матеріального прогресу у ХХІ столітті є розвиток науки й техніки. Висловлене К. Марксом у середині ХІХ ст. передбачення, що наука стає найважливішою продуктивною силою суспільства, цілком виправдовується. Наука нею вже стала. Характерною рисою економічної діяльності на сучасному рівні є широке використання досягнень науки.

У зв'язку з посиленням міжнародної конкуренції в науково-технічній політиці багатьох держав відбуваються радикальні зміни. Для забезпечення успіху в суперництві на світовому ринку, подоланні зростаючої іноземної конкуренції межі відповідальності держави в провідних індустріальних країнах розширюються. Держава нарівні з приватним капіталом фінансує створення новітніх цивільних технологій, конкурентоспроможних на світових ринках. У США фундаментальні досягнення у сфері наукових знань офіційно визнані основою економічного зростання, що в принципі є закономірним: за оцінками, на 1 дол., вкладений у НДДКР, припадає 9 дол. зростання валового виробничого продукту (ВВП). Федеральні інвестиції в НДДКР розглядаються як вкладення, що мають серйозні економічні й соціальні наслідки [16].

Мету формування інноваційної економіки, створення «суспільства, побудованого на знаннях», ставлять уряди багатьох країн. Розробляються програми формування спеціальних баз знань, велика частина яких є знаннями про нові види діяльності й нові продукти. Крім того, створюються бази проблем і завдань, до рішення яких можна підключитися. Таким чином, розвивається механізм, що дозволяє вибрати й використовувати найбільш ефективні на сьогодні рішення. Можна стверджувати, що, якщо проекти

«суспільства, побудованого на знаннях», реалізуються, економічне зростання набере більшого динамізму.

Інноваційний процес—діяльність щодо створення, реалізації й поширення інновацій у суспільному виробництві. Стратегія інноваційної діяльності будь-якої галузі промисловості являє собою погоджену сукупність інноваційних рішень, що визначально впливають на діяльність підприємства (держави, галузі) та мають довгострокові наслідки. Інновації для держави визначають потенціал її розвитку на довгострокову перспективу, унаслідок чого ці інновації стають стратегічним чинником економічного зростання підприємства, держави. Суттю інноваційної діяльності є одержання значного соціально-економічного ефекту за рахунок підвищення ефективності використання інтелектуального потенціалу. У ході інноваційного процесу при відповідному ресурсному забезпеченні на підставі результатів фундаментальних і прикладних досліджень створюються високі технології, організація виробництва й реалізація продукції.

Розгляду питань інноваційного розвитку галузей промисловості присвячено ряд публікацій учених і фахівців, у тому числі у вітчизняній вугільній галузі—результати досліджень академічних і галузевих інститутів: Інституту економіки і прогнозування НАН України, Інституту економіки промисловості НАН України, ДП «Донвугілля», Дондніпровуглемашу та ін. [1—9].

Найбільш актуальним в економічних перетвореннях, що відбуваються в Україні, є питання поєднання механізму державного регулювання економіки з механізмами ринкового середовища. Від цього рішення багато в чому залежить доля соціально-економічних реформ, перспективи розвитку держави й державності, а отже, можливості розвитку економіки країни.

Економічна політика як форма реалізації економічних функцій держави базується, в ідеалі, на вимогах системи об'єктивних економічних законів, якими є **закони ринкових відносин**. У діалектичній єдності механізмів державного регулювання економіки й ринкової саморегуляції розвиток механізмів саморегуляції забезпечується саме завдяки регулювальним функціям держави. Спираючись на методологію кейнсіанства й неокласичних теорій, зокрема монетаризма, країни розвиненої ринкової економіки сприяють формуванню широкої мережі так званих функціональних економічних систем, що й забезпечують дію механізму саморегуляції. Зрозуміло, що він досягається активною державною політикою, а тому навряд чи можна говорити про саморегуляцію як антипод державного регулювання. Тут очевидний нерозривний зв'язок, взаємозалежність, єдність державних регулювальних функцій, що призводять до нормування вільного саморегулюючого ринку [10].

Ураховуючи специфіку вітчизняних умов та з метою зменшення політичних ризиків у реалізації інноваційної стратегії реформування вітчизняної економіки, необхідно є розробка системи законодавчих актів, спрямованих на підвищення зацікавленості суб'єктів господарювання в інноваційній діяльності. Законодавчі акти повинні гарантувати стабільність «правил гри» [11] в інноваційній сфері на довгостроковий період.

Дослідження вітчизняних учених-економістів В.М. Геєця, М.Г. Чумаченка, О.І. Амоші, А.І. Кабанова, В.Є. Нейєнбурга, О.С. Галушко, Ю.А. Архангельського, А.А. Мазура, Г.М. Пилипенко свідчать про те, що державне регулювання інноваційної діяльності доцільне і вкрай необхідне. У перехідний період держава виконує функції регулятора й стимулятора інноваційної діяльності, що досягається за допомогою прямих і непрямих методів регулювання інноваційної діяльності. Таке регулювання властиве не тільки країнам, що розвиваються, але й розвинутих індустріальним країнам. Так, наприклад, у Японії державне регулювання інноваційних процесів характеризується індикативним плануванням НДДКР, наданням податкових і кредитних пільг у фінансуванні НДДКР, протекціоністською політикою в просуванні нової наукової продукції [12; 13].

У вітчизняній промисловості державне регулювання інноваційної діяльності, згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність» [14], здійснюється шляхом:

— визначення й підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального й місцевого рівнів;

— формування й реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм;

— створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки й стимулювання інноваційної діяльності;

— захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;

— фінансової підтримки виконання інноваційних проектів;

— стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів;

— установлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності;

— підтримки функціонування й розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

Правові основи розвитку інноваційної діяльності в Україні визначаються системою законодавчих і підзаконних актів, що регулюють різноманітні суспільні відносини в процесі життєвого циклу інновацій. Ряд законів і постанов, прийнятих Верховною Радою України, визначають принципи, завдання та механізми реалізації державної політики у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності.

Крім згаданого вище Закону України до найважливіших серед численної низки законодавчих актів щодо інноваційного розвитку економіки слід віднести: закони України «Про інвестиційну діяльність», «Про основи державної політики в сфері наукової і науково-технічної діяльності», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки», «Про концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної програми розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки» та ін.

Досконале виконання та дотримання Законів України щодо інноваційного розвитку є умовою переходу вітчизняного виробництва на інноваційний шлях розвитку з притаманною для нього системою захисту інтелектуальної власності, ефективною національною системою управління інноваційним процесом.

Характер заходів інноваційного розвитку та їхнього програмного забезпечення багато в чому залежить від техніко-економічного стану окремих підприємств і груп шахт у складі структур більш високого рівня або галузі в цілому. Тому для розробки програм будь-якого рівня необхідні техніко-економічні характеристики об'єктів у стартових умовах (бажано й з урахуванням ретроспективи), можливі шляхи й цільові настанови розвитку, прогнозних досліджень тощо.

У цей час гостро стоїть питання про інновацій-

ний розвиток вугільної галузі на довгострокову перспективу. В Інституті економіки промисловості НАН України в цьому плані розроблено відповідні напрями і підходи, що вимагають не поспішних рішень, а зосередження для їхньої реалізації значних інтелектуальних, трудових і фінансових ресурсів.

Вугільна промисловість України є однією з базових галузей економіки країни, однак існує велике протиріччя між її значенням та кризовим технічним й економічним станом, у якому вона зараз знаходиться. З розвитком економіки України буде зростати потреба у вугіллі. Виходячи з Концепції розвитку вугільної промисловості України [15], обсяг видобутку вугілля прогнозується збільшити у 2010 році до 90,9 млн т, а виробничі потужності — до 105,8 млн т на рік. На другому етапі розвитку галузі прогнозується в 2015 році досягти обсягу вуглевидобутку на рівні 110,3 млн т, а до 2030 — 130 млн т на рік.

З огляду на ту обставину, що діючий шахтний фонд надмірно зношений і старіє, а розвиток гірничих робіт на багатьох шахтах не забезпечує просте відтворення очисної лінії вибоїв, досягти таких обсягів видобутку дуже проблематично. Однак цілком можливо реально забезпечити країну вугіллям власного видобутку на основі використання інноваційної моделі розвитку діючих шахт, реконструкції при наявності якісних промислових запасів вугілля, а також завдяки будівництву нових шахт.

Необхідною умовою реалізації стратегії інноваційного розвитку економіки України, економічної стратегії розвитку вугільної галузі є формування організаційно-економічного механізму державного регулювання інноваційної діяльності. Основою розробки такого механізму для всіх економічних суб'єктів є цільове управління інноваціями, суть якого полягає у створенні сприятливих економічних умов, необхідних пільг, які спонукали б усіх учасників інноваційного процесу прискорити їхню реалізацію на основі посилення стимулюючої ролі результатів впровадження інновацій [17].

Інноваційна діяльність у вугільній галузі спрямована насамперед на створення економічних умов для розвитку вуглевидобувних підприємств, оздоровлення їхнього фінансового стану, оснащення шахт технікою нового покоління із застосуванням прогресивних технологій, видобуток якісної вугільної продукції.

Основними факторами, які впливають на формування інноваційної діяльності, на основі аналізу й систематизації вітчизняного й зарубіжного досвіду щодо реалізації інновацій, слід вважати [18]:

— необхідність постійної підготовки нових ділянок вугілля до виймання й реалізації прогресивних схем розробки шахтного поля, що забезпечують інтенсифікацію гірничих робіт та виробництва в цілому;

— наявність застарілого морально й фізично зношеного шахтного фонду, що визначає інвестиційну привабливість вуглевидобувних підприємств для здійснення інноваційного розвитку;

— хронічний дефіцит усіх можливих фінансових коштів (власних, державних, запозичених недержавних інвестицій), необхідних для розвитку підприємств на інноваційній основі;

— важкий стан у науковій галузі, де відсутній обґрунтований механізм фінансової підтримки наукових праць з пріоритетних напрямів розвитку галузі;

— наявність підвищених цін на гірничошахтне устаткування й матеріально-технічні ресурси, результатом якого є фінансова незбалансованість більшості вуглевидобувних підприємств.

Світовий досвід з розвитку інноваційної діяльності в галузях промисловості, зокрема у вугільній, характеризується різноманітністю, але загальні його тенденції — технічне переозброєння виробництва, впровадження нових прогресивних технологій, використання нетрадиційних технологій видобування палива — доцільно враховувати при визначенні пріоритетних напрямів розвитку вітчизняної вугільної промисловості, увагу на що акцентовано в низці наукових публікацій.

З аналізу світового досвіду впровадження інновацій у вугільному виробництві слід підкреслити декілька головних тенденцій:

- максимізація навантаження на лаву, що поєднується з вирішенням ряду часткових питань — комплексною механізацією й поширенням технологій видобутку довгими стовпами, збільшенням межі потужності пластів, що відпрацьовуються, і скороченням частки видобутку вугілля на родовищах із пластами крутого залягання, збільшенням довжини лави, нарощуванням енергооснащеності засобів видобутку (комбайнів і стругів), широким розповсюдженням анкерного кріплення підготовчих виробок;

- забезпечення безаварійності роботи шахт і безпеки праці;

- глобалізація ринків гірничо-шахтного обладнання (ГШО);

- зниження техногенного навантаження на навколишнє середовище від діяльності об'єктів вугільної промисловості;

- застосування нетрадиційних технологій отримання енергоресурсів, зокрема, газифікація і зжиження вугілля; видобуток й утилізація метану.

Ураховуючи специфіку функціонування вітчизняної вугільної галузі на сучасному рівні (ускладнення гірничогеологічних умов залягання й розробки вугільних пластів, важкий фінансовий стан галузі, край тривалий термін процесу реформування вугільної промис-

ловості країни), основний пріоритетний напрямок в інноваційному розвитку галузі здійснюється за рахунок локальних заходів НТП, що проводяться й оцінюються як на окремих вугільних підприємствах (шахти, розрізи, збагачувальні фабрики), так і в цілому по галузі.

Ці локальні заходи дуже різноманітні, вони здійснюються на всіх технологічних процесах і ланках вугільного виробництва й базуються на сучасних досягненнях науково-технічного прогресу. Такі заходи у вигляді «нововведень» розробляються науковими, конструкторськими й проектними організаціями і як «нововведення» реалізуються у виробництві.

Так, інноваційний розвиток шахт здійснюється шляхом заміни морально застарілого устаткування для видобутку вугілля більш досконалим. Цей процес, що розпочався в 50-х і 60-х роках ХХ-го століття (впровадження вузькозахватної технології виймання вугілля й управління покрівлею повним обрушенням, створення вузькозахватних комбайнів 1К101, МК67, 2К52 та ін., перехід до прогресивної технології виймання вугілля за допомогою механізованих комплексів типу КМ87, КМК97, а потім до потокової технології видобутку вугілля), на новому етапі інноваційного розвитку галузі у ХХІ столітті поєднується з комплексною механізацією очисних робіт на пластах потужністю 0,85 м і вище на базі використання комплексів нового технічного рівня (НТР) — очисних комбайнів УКД 200-250, КА 200, УКД 300, КДК 500, технічна продуктивність яких перевищує базові в 1,5—2,5 рази. Таким чином, вітчизняна гірнична техніка не поступається за основними показниками зарубіжній, а за деякими показниками та технічними параметрами має значні переваги.

До пріоритетного інноваційного напрямку в галузі слід віднести питання виймання пластів потужністю менше 0,85 м, де необхідна розробка відповідного механізованого кріплення очисного вибою. Для запропонованого відродження технології виймання вугілля стругами на сьогодні в галузевому органі управління є програма стругового видобутку вугілля, виконання якої дозволить забезпечити підвищення обсягу видобутку сортового вугілля в декілька разів.

Формування нових економічних тенденцій внаслідок реструктуризації, що проводилася останні 10—15 років у вугільній промисловості зарубіжних країн та вітчизняній галузі, виявило ряд ускладнень, подолання яких може забезпечити як зростання економічних показників вугільних підприємств, так і забезпечити їх конкурентоспроможність. У першу чергу це відноситься до відтворення та оновлення вітчизняного шахтного фонду. Аналіз шахтного фонду вугільної промисловості України, виконаний фахівцями Інституту економіки промисловості НАН України у 2006

році, показав, що протягом багатьох років виробничі потужності постійно знижувалися внаслідок систематичного зменшення обсягів інвестицій у вугільну промисловість, тому шахтний фонд України оцінюється як критичний. Зниження основних показників роботи галузі в сучасному періоді обумовлене систематичним скороченням проведення гірничих виробок, призупиненням впровадження техніки нового технічного рівня на шахтах з недостатньо розвиненим гірничим господарством і відсутністю широкомасштабного використання швидкісної проходки для відтворення очисного фронту робіт та подальшого розвитку гірничого господарства на шахтах. У багатьох випадках неефективне використання мехкомплексів та прохідницьких комбайнів НТР, коли вони працюють з навантаженням на вибій (комплекси) та темпами проведення виробок (прохідницькі комбайни) нижче економічно ефективних значень, веде до збитків загального виробництва.

Надто актуальним є визначення основних напрямів відтворення й оновлення шахтного фонду вугільної промисловості на підставі виявленої динаміки його розвитку та з урахуванням основних економічних показників роботи галузі. Навіть з короткого аналізу стану шахтного фонду (табл. 1) можна зробити орієнтовні висновки щодо рівня інноваційного розвитку шахт.

На середньострокову перспективу (до 2010 р.) реальні наступні інновації, забезпечені вітчизняними науково-технічними розробками:

— на шахтах високорентабельних, що віднесені до першої групи, можливе технічне переоснащення очисних, підготовчих робіт і дільничного підземного транспорту без істотної зміни схем розкриття і підготовки шахтного поля, тому що вони характеризуються великою виробничою потужністю й резервами пропускну здатності основних технологічних ланок;

— на шахтах, що належать до числа перспективних (друга група), можливе здійснення технічного переоснащення основних процесів виробництва шляхом введення в роботу устаткування нового технічного рівня на заміну морально застарілого, підвищення його ефективності за рахунок розв'язання пропускну здатності основних технологічних ланок та освоєння виробничої потужності шахт;

— на шахтах, що належать до збиткових (шахти III-ї, IV-ї та V-ї груп), варто орієнтуватися на використання на пологих і похилих пластах цих шахт відповідних полегшених мехкомплексів для виймання тонких пластів і прохідницьких комбайнових комплексів з максимально можливим скороченням ручної праці.

Закриття безперспективних шахт доцільно завершити при обов'язковому проведенні комплексу технічних, економічних і соціальних заходів.

Для аналізу стану й розвитку шахтного фонду

Розподіл шахт за групами

Діапазон річного видобутку вугілля, тис. т	Кількість шахт у групі	Діапазон середньодобового видобутку вугілля, тис. т	Фактичний обсяг видобутку вугілля, тис. т	Рівень видобуку вугілля механізованими комплексами НТУ, %	Питома вага в загальному обсязі видобутку вугілля, %
I група					
1001—6200	26	2,90—17,44	45445,86	65,0	59,97
II група					
501—1000	22	1,45—2,90	14132,16	68,8	18,65
III група					
201—500	33	0,58—1,45	10005,36	38,3	13,20
IV група					
101—200	26	0,29—0,58	3831,97	22,1	5,06
V група					
< 100	46	< 0,29	2362,97	—	3,12
Усього					
	153		75778,32	57,8	100,0

набувають важливого значення питання оцінки доцільності використання техніки нового технічного рівня, тому що крім відповідності його гірничо-технічним і геологічним умовам необхідно обґрунтувати його економічну ефективність, а після впровадження — здійснювати моніторинг експлуатації цього устаткування для виявлення рівня його фактичного економічного використання.

Таким чином, роль держави в інноваційному розвитку, на думку авторів, полягає:

— у фінансовому забезпеченні інноваційної діяльності як сфери економіки країни, заснованої на знаннях, де поєднуються такі складові, як освіта населення, вища освіта та підготовка фахівців високої кваліфікації для створення нових знань інноваційного призначення в науково-дослідних установах, що мають бути використані в секторах економіки;

— у державному регулюванні інноваційного процесу з урахуванням та використанням різних джерел фінансування (державного, комерційного, приватного, власних коштів підприємств, коштів інвесторів та ін.) для технічного переоснащення вугільних виробництв та рішення стратегічних завдань галузі;

— у розвитку системи захисту інтелектуальної власності, створенні ефективної національної системи

управління інноваційним розвитком з урахуванням удосконаленого Податкового кодексу;

— у державному регулюванні у створенні та використанні ринкових механізмів в інноваційному процесі. Успішна реалізація таких механізмів пов'язана з такими напрямками державного регулювання, як: створення нормативно-законодавчої бази, податкової політики, тарифної та цінової політики, забезпечення приватизаційних процесів, створення ринкових умов конкуренції, залучення інвестицій, інформаційне забезпечення тощо.

Інноваційний розвиток вугільної промисловості, як і будь-якої іншої базової галузі, має підвищити науково-технічний рівень виробництва, забезпечити ефективне використання усіх видів ресурсів при впровадженні нової техніки, технологічних процесів та інших інновацій.

Ефективність цього багато в чому залежить від фінансового забезпечення інновацій. Вугільні підприємства, як і держава в цілому, не мають достатніх коштів для інноваційного розвитку, тому важливим стає питання щодо використання всіх можливих джерел фінансування на фоні загального дефіциту фінансових ресурсів.

Одним з інструментів залучення інвестицій у ву-

гільну промисловість та джерелом прискорення її інноваційного розвитку може стати лізинг, завдяки різноманітності форм якого підприємства можуть обирати для себе найсприятливіший варіант фінансування освоєння технічних або технологічних інновацій.

У вугільній промисловості України лізинг поки що не отримав широкого застосування через низьку платоспроможність вугледобувних підприємств та високі банківські відсотки за кредит. Але його доцільність безперечна, оскільки його поступове застосування як ринкового методу інвестування вугільного підприємства надасть змогу вирішити низку проблем — як економічних, так технічних і соціальних.

До важливих механізмів державного регулювання інноваційного розвитку у вугільній галузі необхідно віднести:

— вплив природних та індустріальних чинників на основні фонди підприємств [19];

— інноваційну мотивацію ринкових економічних суб'єктів та дію даного механізму в економічних умовах України [20].

Мотиваційний механізм розповсюдження нововведень для умов України, як відзначено у [20], має певну специфіку, що визначається дією як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників. Більшість суб'єктів вітчизняної економіки не зацікавлені вкладати гроші в нововведення, а спрямовують свої загалом обмежені інвестиційні ресурси на підтримку старої технологічної бази.

Щодо механізму активізації впровадження інновацій у вугільній галузі слід зазначити, що за проведеним аналізом планування та організації інноваційної діяльності на вугільних підприємствах переважна більшість промислових підприємств не планують та не виявляють інтересу до фінансування інновацій, які не можуть дати гарантованої і швидкої віддачі. Фінансуються лише ті інноваційні заходи, що стосуються впровадження апробованих вітчизняних або зарубіжних зразків нової техніки та технологій. Останнє відзначено і в роботах [2; 5], де розглянуто й механізми активізації впровадження інновацій. Посилаючись на пропозиції авторів робіт [2; 5] та виходячи з сьогоденної практики роботи вугільних шахт, до ринкових механізмів у здійсненні інноваційного розвитку галузі необхідно віднести:

1. Посилення державного втручання в інноваційну діяльність у промисловості, тобто активніший вплив держави на інноваційні процеси, включаючи при цьому й певне примусове залучення до них промисловців. Прикладом може бути технічне переоснащення шахт, що почалося з 2003—2004 рр., де для придбання нової техніки шахтам, що знаходяться в державній власності, виділяються необхідні кошти з держбюджету.

2. Необхідність формування для підтримки вироб-

ництва на сучасному рівні та забезпечення інноваційного розвитку підприємств спеціальних інноваційних фондів за рахунок визначеної долі поточних витрат при встановлених нормативах відрахування коштів до цього фонду [21—23].

3. Застосування, при використанні зарубіжного досвіду, венчурного фінансування інновацій шляхом створення венчурних фондів, що інвестують свої кошти. Для правового забезпечення цього механізму готується до затвердження Закон України «Про венчурне інвестування інноваційної діяльності», проект якого розроблено в Інституті економіки промисловості НАН України.

4. Удосконалення (завершення) організаційної структури галузі, яка на цей час, за словами міністра вугільної промисловості України С.Б. Тулуба на засіданні колегії Мінвуглепрому до 60-ліття Дня шахтаря [24], не забезпечує досягнення максимальних господарських результатів. А це пов'язано, зі слів міністра, з тією обставиною, що шахта, як основний ланцюг виробництва, не є самостійним господарюючим суб'єктом. Останнє є наслідком того, що шахти, підпорядковані Мінвуглепрому, не мають достатнього інвестиційного потенціалу для технічного переоснащення та капітального будівництва.

5. Постійне навчання персоналу управління на підприємствах і методам пошуку нових ідей, проведення досліджень, швидкого впровадженню нових технологій.

6. Використання, як зазначено в роботі [25], економічних інструментів забезпечення конкурентоспроможності національної економіки (а також з урахуванням галузевої специфіки виробництва), а саме:

— забезпечення внутрішнього виробництва потужним науковим потенціалом для вирішення проблем підвищення суспільної ефективності. Для цього доцільно збільшити фінансування науки (включаючи залучення приватного капіталу, грантів тощо), використовувати оподаткування підприємств за зменшеними ставками, якщо на підприємстві створюються науково-технічні підрозділи та проводяться дослідження (за умов покращення показників роботи);

— забезпечення національної економіки сучасною інформаційною інфраструктурою для мінімізації витрат виробничого процесу. Можливим кроком для цього має бути збільшення витрат на впровадження нових інформаційних технологій та загальний план переоснащення підприємств сучасними інформаційними технологіями;

— забезпечення внутрішньої потреби підприємств у висококваліфікованих кадрах. Можливими кроками в цьому можуть бути: відродження системи професійної підготовки через збільшення фінансування, залучення капіталу вітчизняних фірм, які готують для

себе кадри; стимулювання підвищення кваліфікації кадрів на підприємстві; зменшення ставок прибуткового податку для осіб, що мають науковий ступінь.

Висновок. При будь-якому розвитку ринкових відносин ступінь інноваційної активності, як свідчить і світовий досвід, визначається заходами, що починаються державою з регулювання інноваційної сфери й спрямовані на посилення мотивів і стимулів здійснення інноваційної діяльності. Для вугільної галузі це комплекс системних заходів, що потребують залучення науки, виробництва та керівних державних структур. До можливих таких заходів можуть бути віднесені: глибоке коригування Програми «Вугілля України» та формування довгострокових інноваційних програм, над якими нині проводиться досконала робота.

Література

1. **Амоша О.І.** Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення // *Економіст*. — 2005. — №6. — С. 28—32.
2. **Амоша О.І.** Організаційно-економічні механізми активізації інноваційної діяльності в Україні // *Економіка промисловості*. — 2005. — №5. — С. 15—21.
3. **Амоша О.І., Кабанов А.І., Стариченко Л.Л.** Перспективи розвитку та реформування вітчизняної вугільної промисловості на фоні світових тенденцій: *Наук. доповідь / НАН України. Ін-т економіки пром-сті*. — Донецьк, 2005. — 32 с.
4. **Амоша О.І., Кабанов А.І., Стариченко Л.Л.** Проблеми вітчизняної вугільної промисловості у світлі вступу України до Світової організації торгівлі: *Монографія / НАН України, Ін-т економіки пром-сті*. — Донецьк, 2006. — 68 с.
5. **Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення:** *Монографія / О.І.Амоша, В.П.Антонюк, А.І.Землянкін та ін. / НАН України. Ін-т економіки пром-сті*. — Донецьк, 2007. — 328 с.
6. **Гець В.М., Семиноженко В.П.** Інноваційні перспективи України. — Х.: Константа, 2006. — 272 с.
7. **Грядущий Б.А., Коваль А.Н., Зданевич В.Е.** Пути решения вопросов эксплуатации длительно действующего оборудования основных технологических комплексов шахт // *Современные технологии и оборудование для добычи угля подземным способом: Тезисы докл. Междунар. науч.-практ. конф.* — Донецьк, 2004. — С. 20—22.
8. **Косарев В.В.** Комплексное техническое переоснащение украинских шахт современным горно-шахтным оборудованием // *Современные технологии и оборудование для добычи угля подземным способом: Тезисы докл. Междунар. науч.-практ. конф.* — Донецьк, 2004. — С. 1—2.
9. **Андрианов В.** Государственное регулирование и механизмы саморегуляции в рыночной экономике // *Економіст*. — 1996. — № 5.
10. **Дмитриченко Л.И.** Диалектическое единство механизмов государственного регулирования и саморегуляции в рыночной экономике // *Вісник Донецького університету*. — Серія В. Економіка і право. — 2000. — №2. — С. 91—95.
11. **Пилипенко Г.М., Чорнобас В.В.** Механізм ініціювання інноваційного розвитку в Україні // *Економічний вісник Національного гірничого університету*. — 2005. — №1. — С. 6—12.
12. **Архангельський Ю.** Про необхідність державного планування ринкової економіки // *Економіка України*. — 2004. — №3. — С. 47—52.
13. **Современные инновационные структуры и коммерциализация науки / А.А.Мазур, Г.С.Маринский, И.Б.Гагауз и др.;** Под ред. А.Мазура. — Х.: Ин-т монокристаллов, 2000. — 256 с.
14. **Закон України «Про інноваційну діяльність»** від 4 липня №40-ГУ // *Відомості Верховної Ради України*. — 2002. — № 36. — Ст. 266.
15. **Концепція розвитку вугільної промисловості:** Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 липня 2005 року №236-р // *Урядовий кур'єр*. — 2005. — № 127. — С. 10—11.
16. **Буніч А.** Інноваційний менеджмент в міжнародному бізнесі <http://bunich.ru/book/content.php?id=8>.
17. **Пампура О.И.** Управление инновационным процессом в промышленности. — Донецьк: ІЗП НАН України, 1997. — 364 с.
18. **Амоша А.И., Логвиненко В.** Актуальные проблемы развития угольной промышленности Украины // *Економіка України*. — 2006. — № 12. — С. 4—10.
19. **Залознова Ю.С., Дзюба С.В.** Вплив природних та індустріальних чинників на основні фонди підприємств гірничо-металургійної галузі // *Економічний вісник Національного гірничого університету*. — 2005. — №1. — С. 52—59.
20. **Пилипенко Ю.І.** Механізми інноваційної мотивації та їх специфіка в умовах України // *Економічний Вісник Національного гірничого університету*. — 2003. — №1. — С. 16—20.
21. **Положення** об использовании специального фонда внебюджетных средств целевого назначения Минуглепрома Украины (инновационного фонда) для финансирования отраслевых, межотраслевых научно-исследовательских, опытно-конструкторских, технологических работ, мероприятий по освоению новых технологий и производства новых видов продукции в условиях перехода к рыночным отношениям: Прилож. к приказу министра угольной пром-сти Украины от 21 марта 1995 г. № 88.
22. **Методические рекомендации** по оценке экономической эффективности мероприятий научно-технического прогресса в угольной промышленности: Утв. Министерством угольной пром-сти Украины 8 декабря 1995 г. — Донецьк: ЦБНТИ угольной пром-сти, 1995. — 239 с.
23. **Финансирование** и экономическое стимулирование научно-технического развития угольной промыш-

ленности Украины: теория и практика: Монография / А.И.Кабанов, Л.Л.Стариченко, Е.С.Чуприна и др. — Донецк: ИЭП НАН Украины, 2002. — 244 с. 24. **Тулуб С.Б.** Когда кадры решают не все: Заметки с заседания коллегии Минуглепрома // Сбойка. — 2007. —

№7—8 (123—124). — С. 28—29. 25. **Базилюк Я.Б.** Конкуренентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення: Монографія. — К.: НІСД, 2002. — 132 с. — (Сер. «Економічні стратегії»; Вип. 7).